դրօշակներ, մինչև երեկոյ երգի և երաժշտութեան ձայնը չի կտրուում փողոցներում։ Երեկոյեան լինելու է նաև հրաւառութիւն։

(Մտակ)։

Նոյնպիսի մեծ ոգևորութեամբ մաղթանքներ են կատարուել Շուշի, Շամախի, Աստրախան, Գանձակ, Աղէքսանդրապոլ, Երևան, Կարս, Ախալցխա և այլ բոլոր տեղերում, որտեղ միայն կայ հայ ժողովուրդ և եղեղեցի։

Հարիւրաւոր հեռագիրներ են ստացուած աշխարհիս բոլոր մասերում ապրող հայերից, որոնք շնորհաւորում են Վեհափառ Հայրապետին Կայսերական մեծ շնորհը և յայտնում իրենց երախտագիտական զգացմունքները բուռն ոգևորութեան և գոհունակութեան հետ։

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏՆ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼՈՒՄ.

Օգոստոսի 8-ին հեռագիրն աւետեց Վեհափառ Հայրապետի Ցիխիսից դէպի Ալէքսանդրապոլ մեկնելու լուրը։ Նոյն օրը երեկոյեան գնացքով դէպի Ղարաքիլիսա ընդառաջ գնացին տեղիս փոխանորդը, դաւառապետն և քաղաքագլուխը։ Ղարաքիլիսայում լսելով ծերունի Հայրապետի ժամանումն, խուռն բազմութիւն ժողովուած երկաթուղու կայարանում՝ թնդացնում էին օդը ուրախական բացականչութիւններով և ազգային երգերով, թէև որոշուած էր, որ Վեհափառը պիտի գիշերէր կայարանում իր Պալոն վագոնում, սակայն զիջանելով ղարաքիլիսեցիների թախանձանքին, գնաց գիւղը և պատուեց Աբովեաններին իր շնորհաբեր մուտքով նրանց բնակարանը, ուր մնաց օգոստոսի 9-ի օրն էլ։ Ղարաքիլիսայում, մինչ Վեհափառն

այնտեղ էր. խանութները փակ էին, գիւղը զարդարուած էր դրօշակներով։

Ալէքսանդրապոլում՝ ենթադրելով, որ օգոստոսի 9-ին նորին Վեհափառութիւնը մուտ կգործի քաղաք, բոլոր խանութները փակել էին, ոչ մի մշակ չէր գնացել աշխատանքի, այլ ամենքը խռնուած փողոցներում և յաջորդաբանի շուրջը, անհամբեր սպասում էին երկաթուղու գնացքին։ Նոյն օրը ս. Էջմիածնից միաբանութեան կողմից Վեհափառ Հայրապետին դիմաւորելու էին գնացել Գրիգոր եպիսկոպոս Գառնակերեանցն և Սինոդի անդամ Մատթէոս վարդապետը։

Քաղաքը տօնական կերպարանք ունէր. ամեն տան ու խանութի վրա ծածանւում էին դրօշակներ, իսկ յաջորդարանի փողոց նայող պատշգամբը զարդարուած գոյնզգոյն լաստերներով, կանաչ գիրլեանդներով՝ դրասանդներով և սիրուն ծաղկեպսակի մէջ ծերունի Հայրապետի պատկերն էր դրված. դիմացի տանիքների վրա արուեստական ծառաստան էին կանգնել։ Փոքր երեխաներն ու պատանիները անդադար վազվզում և աշխատում էին ըստ ամենայնի շքեղացնել տեսարանը։ Ցատուկ մասնաժողովը, որ ընտրված էր երիտասարդներից ընդունելութեան մասին հոգալու, ջանք չէր խնայել շքեղութեան մասին։ Սակայն այդ օրը քաղաքագլխի հեռագիրը յայտնեց, որ Վեհափառ Հայրապետը Ալէքսանդրապոլ կհասնի օգոստոս 10-ի ցերեկուայ գնացքով։ Այս լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեց քաղաքի մէջ և ամենքը գնացին իրանց դորձին՝ յաջորդ օրուայ թողնելով իրանց ուրախութեան արտայայտուիլը։ Օգոստոս 10-ի առաւօտից հաղարաւոր բազմութիւն լցրել էին փողոցներն ու երկաթուղու կայարանը։ Մարդ, կին, երեխայ ամենքը դուրս էին եկել դիմաւորելու հայոց Հայրիկին, իրանց ուրախութիւնն յայտնելու այն մեծ յաջողութեան համար, որ ոչ միայն եկեղեցական կալուածները յետ ստացաւ, այլ չնորհիւ նրա՝ լայն բացվեցան փակ դպրոցների դռները, որին այնքան անձկանօք սպասում էր Ալէքսանդրապոլ բազմահայ քա-

զաքը։ Վեհափառ Հայրապետի գնացքն անցնող փողոցներում շարժուելու տեղ չկար։ Հինգ տեղ կանգնեցրած էին յաղթական կամարներ. Վեհափառի պատկերները պոակների մէջ կախված էին կամարների ճակատից։ Եկեղեցական դասը շուրջառով, խաչով խաչվառով սպասում էր յաջորդաբանի փողոցի ծայրին։

Ժամը 11 40-ին գնացքը կանգ առաւ Ալէքսանդրապոլի կայարանում, ուր ընդ առաջ էին գնացել Ս. Էջմիածնի պատուիրակները, Կոմիտաս վարդապետը, Ալէքսանդրապոլի հոգևոր կառավարութեան անդամները և տեղական զօրքի հրամանատարի ներկայացուցիչներ՝ մի գեներալ և մի պոլկովնիկ։ Վեհափառին ուղեկցում էին Թիֆլիսի թեմի առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոսը, դիւանապետ Յուսիկ, Ալէքսանդրապոլի և Կարսի փոխանորդներ Կիւրեղ և Մամբրէ վարդապետները, Ալէքսանդրապոլի գաւառապետն ու քաղաքագլուխը։

Կայարանում դիմաւորողները Վեհափառ Հայրապետի աջը համբուրելով ու օրհնութիւնն ստանալով դուրս եկան սալոն վագոնից։ Անհամար բազմութեան կեցցէների և զինուորական երաժշտական խմբի նուագածութեան ուղեկցութեամբ Նորին սրբութիւնը բազմեց իրեն համար յատուկ պատրաստած Խալաթեանների կառքը։ Դեռ մի քանի քայլ չէր շարժուել գնացքը, երբ կանգ առաւ. բանից դուրս եկաւ, որ դպրոցական աշակերտ պատանիները ծերունի Հայրապետին առաւել պատուած լինելու համար բաց էին արել ձիերը և իրանք էին քաշում։ Վեհափառը այս նկատելով սաստիկ զայրացած ցած իջաւ կառքից և ուրիշ կառք նստելով շարունակեց ճանապարհը։ Տաճնեակ հազարաւոր բազմութեան մէջ կարգ պահպանելն անհնարին դարձաւ։ Ուղիղ կէս ժամ տևեց կայարանից մինչև յաջորդարան հասնելը։ Մուտքի առաջ երգում էր օրիորդներից բաղկացած երաժշտական խումբը, որը Հայրիկի վեր բարձրանալու ժամանակ երգեց. «Հայրիկ, հայրիկ, քո հայրենիք . . .» երգը։

Վեհափառ Հայրապետը մտնելով իր սենեակները,

անմիջապէս հրաւիրեց բժ. Ն. Տէր Մահակեանին յոգնածութիւնից թոյլ զգալով իրան։ Այդ օրը ոչ ոքի չընդունեց։

Երեկոյեան հրաւառութիւն կար, նուագում էր զինուորական երաժշտական խումբը և տեղական զուռնան։ Ժողովրդի ոգևորութիւնը անցել էր ամեն չափ ու սահման։ Օգոստոսի 11-ին ներկայացան Ալէքսանդրապոլի և շրջակայքից ժողուած հայ հասարակութեան ներկայացուցիչները՝ շնորհաւորելու Վեհափառ Հայրապետին և ստանալու Նրա ս. օրհնութիւնը։ Ներկայացաւ նաև տեղական պարսիկների կողմից պատգամաւորութիւն, որոնք ի միջի այլոց իրանց ցաւակցութիւնը յայտնեցին հայերի և պարսիկների մէջ տեղի ունեցող թշնամական գործողութիւնների առթիւ։ Վեհափառ Հայրապետը նրանց յորդորեց հաշտ ապրել իրանց դրացի հայերի հետ, որովհետև Ռուսաստանի բարեխորհրդման այս մեծ և պատմական շրջանում միևնոյն երկրի մէջ դարերով ապրողների եղբայրական համերաշխութիւնից կախուած է նրանց բարեկեցութիւնը։

Շաբաթ օգոստոսի 13-ին Շողակաթի տօնին ս. Փրկիչ եկեղեցում պատարագ մատոյց Գարեգին արքեպիսկոպոսը և հայրապետական մաղթանքից առաջ համառօտ քարոզ խօսեց նշանակալից օրուայ առթիւ։ Ժողովուրդ քիչ կար, որովհետև այդ մասին չէր յայտարարուած։

Ամսի 14-ին վերափոխման տօնին ս. Աստուածածին եկեղեցում պատարագեց Գրիգոր եպիսկոպոս Գառնակերեանը։ Պատարագի վերջին եկեղեցի իջաւ ծերունազարդ Հայրապետը և օրհնեց ժողովրդին։ Կէս օրից յետոյ բարեհաճեց զբօսանքի դուրս գալ դէպի Արփաչայ, որ խմելով երիտասարդները ձիաւորուած ուղեկցում էին Նորին Սրբութեան կառքին։

Օգոստոս 15-ին առաւօտեան գնացքով Վեհափառ Հայրապետը մեկնեց Ալէքսանդրապոլից՝ ուղեկցութեամբ Գրիգոր եպիսկոպոսի, Ցուսիկ, Կամիտաս և Մատթէոս վարդապետների։ Էջմիածին-Իգդիր տանող խճուղու վրա կանգ առաւ գնացքը, ուր ժողոված էր մեծ բազմութիւն կառքերով ու ձիերով։ Երբ Վեհափառ Հայրապետը երե-

ւաց վագոնից, օդը թնդաց կեցցէներով։ Դիմաւորելու էին եկել Սինոդի անդամ Արիստակէս և Յովհաննէս եպիսկոպոսները և Վաղարշապատի քահանաները։

X.

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄՈՒՏՔԸ

Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 15-ԻՆ.

Արդէն առաւօտեան հեռագիր ստացուեց Ս. Էջմիածնում, որ Վեհափառը Աղէքսանդրապոլից ճանապարհ ընկաւ դէպի Մ. Աթոռ. ուստի դերապատիւ տեղակալը Յովհաննէս եպ. Շիրակունու հետ մեկնեց Էջմիածին կայարան դիմաւորելու Նորին Սրբութեան. իսկ վանքում և գիւղում պատրաստութիւն էին տեսնում Վեհին շքով ընդունելու։

Ժամը 4-ին հնչեցին վանքի զանգերը. միաբաններն եկեղեցի շտապեցին, ուր ամեն ինչ տօնական կերպարանք էր ստացել։ Ժամերգութիւնից յետոյ միաբանները շուրջառ առնելով երկու կարգ շարուեցան Տրդատայ կոչուած դռան երկու կողմը, ուր սպասեցին մօտ կէս ժամ. շրջակայքը լի էր ժողովրդի բազմութեամբ. լիքն էր եկեղեցին, նորա գաւիթը և մինչև Տրդատայ դուռը տանող ամբողջ ոլորտակի երկու կողմերը։ Գիւղի պատշգամբները և պատերը զարդարուած էին պսակներով, երփներանգ ծաղիկներով, գորգերով, դրօշակներով, Էջմիածնի և Նորին Ս. Օծութեան պատկերներով։ Տրդատայ դուռը զարդարուած էր կամարակապ պսակներով, իսկ այն ճանապարհը, որով պիտի անցնէր Նորին Սրբութիւնը, ծածկուած էր կանաչ—թարմ տերևներով և ծաղիկներով։ Ճանապարհի երկու կողմը շարժական պատեր էին ներկայացնում մարդիկ, կանայք և օրիորդներ։

Բոլոր աչքերը յառած էին դէպի այն կողմը, որտեղից պիտի գար Վեհափառը։ Վերջապէս մի ձիաւոր աւետեց